

Menedżerowie przedsiębiorstw w restrukturyzacji sądowej jako użytkownicy sprawozdań finansowych

Managers of enterprises under court restructuring as users of financial statements

KINGA BAUER*

Otrzymano: 11.04.2023 – Poprawiono: 11.05.2023, 5.06.2023 – Zaakceptowano: 6.06.2023

Streszczenie

Cel: Celem artykułu jest określenie przesłanek i warunków wykorzystania sprawozdań finansowych przez menedżerów przedsiębiorstw przechodzących sądowe procesy restrukturyzacji.

Metodyka/podejście badawcze: Badanie składa się z analizy regulacji prawnych, przeglądu literatury oraz badań empirycznych przeprowadzonych na próbie 109 specjalistów w dziedzinie restrukturyzacji i upadłości. W badaniach empirycznych zastosowano autorski kwestionariusz ankietowy. Do opracowania wyników badania wykorzystano metody statystyczne, w szczególności wyznaczono podstawowe parametry statystyczne opisujące uzyskaną próbę badawczą, natomiast w celu zbadania różnic między wynikami uzyskanymi w poszczególnych grupach specjalistów przeprowadzono test Kruskala-Wallisa.

Wyniki: W wyniku przeprowadzonych badań stwierdzono, iż regulacje prawne podkreślają potrzebę wykorzystania sprawozdań finansowych przez menedżerów przedsiębiorstw przechodzących sądowe procesy restrukturyzacji. Wyniki badań empirycznych wskazują na pozytywną ocenę wiedzy z rachunkowości menedżerów, która jest warunkiem koniecznym do wykorzystania informacji pochodzących ze sprawozdań finansowych. Respondenci ocenili również pozytywnie istotność ogółu cech jakościowych sprawozdań finansowych przy podejmowaniu decyzji przez menedżerów przedsiębiorstw w restrukturyzacji sądowej.

Ograniczenia/implikacje badawcze: Z uwagi na obszerność tematyki dotyczącej informacyjnej roli rachunkowości w sądowych procesach restrukturyzacji, badania ograniczono do jednej z grup interesariuszy, tj. menedżerów. Pewnym ograniczeniem jest również stosunkowo mała populacja przedsiębiorstw przechodzących te procesy i wynikająca stąd mała liczna populacja specjalistów w tej dziedzinie.

Oryginalność/wartość: Podjęte badania są próbą wypełnienia luki badawczej dotyczącej potrzeb i możliwości wykorzystania informacji pochodzących ze sprawozdania finansowego przez menedżerów przedsiębiorstw przechodzących restrukturyzację sądową.

Słowa kluczowe: restrukturyzacja, niewypłacalność, zagrożenie niewypłacalnością, cechy jakościowe sprawozdań finansowych, kontynuacja działalności, menedżer.

* Dr Kinga Bauer, adiunkt, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Katedra Rachunkowości, <https://orcid.org/0000-0002-2822-0094>, kinga.bauer@uek.krakow.pl

Abstract

Purpose: The objective of the article is to define the reasons and conditions for the use of financial statements by managers of enterprises undergoing court restructuring processes.

Methodology/approach: The study consists of an analysis of legal regulations, a literature review and empirical research conducted on a sample of 109 specialists in restructuring and bankruptcy. The author used her own questionnaire for the empirical research. Statistical methods were used to develop the research results, in particular, the basic statistical parameters that describe the research sample were determined. The Kruskal-Wallis test was conducted to examine the differences between the results in the different groups of respondents.

Findings: The legal regulations emphasize the need for managers of enterprises undergoing court restructuring to use financial statements. The research results indicate a positive assessment of managers' accounting knowledge, which is essential when using information from financial statements. The respondents also positively assessed the significance of all the qualitative features of financial statements when managers of court restructuring enterprises use them to make decisions.

Research limitations/implications: The informational role of accounting in judicial restructuring processes is an extensive subject matter; therefore, the research was limited to one stakeholder group, i.e., managers. Another limitation is the relatively small population of enterprises undergoing these processes and, as a result, the small population of specialists in this field.

Originality/value: The research is an attempt to fill the research gap regarding the needs and possibilities of using information from financial statements by managers of enterprises undergoing judicial restructuring.

Keywords: restructuring, insolvency, threat of insolvency, qualitative features of financial statements, going concern, manager.

Wprowadzenie

Założenia koncepcyjne Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej (MSSF) jako nadrzędny cel sprawozdania finansowego wskazują dostarczenie użytecznych informacji dla obecnych i potencjalnych inwestorów, kredytodawców i innych wierzycieli. Informacje te mają wspierać podejmowanie decyzji leżących w gestii dostarczycieli kapitału (The Conceptual Framework for Financial Reporting, 2018, QC1–QC17). Również w literaturze inwestorzy są wskazywani jako grupa, przez pryzmat której rozpatruje się użyteczność informacji finansowej i ocenia jej znaczenie (m.in. Francis, Schipper, 1999; Masztalerz, 2010; Baboukardos, Rimmel, 2016; Barth i in., 2018; Davern i in., 2019). Zauważyć jednak należy, że na przestrzeni lat koncepcja kluczowej grupy odbiorców informacji pochodzącej ze sprawozdania finansowego ewoluowała. Wcześniejsza wersja Założeń koncepcyjnych MSSF oraz literatura naukowa wskazywały jako cel sprawozdań finansowych dostarczenie użytecznych informacji dla szerokiego kręgu ich odbiorców lub wręcz każdego, kto jest zainteresowany oceną kondycji finansowej przedsiębiorstwa (por. m.in. Sobańska, 2003; Czaja-Cieszyńska, 2010; Sawicki, 2012; Florin-Constantin, 2013; Mamić Sačer, Oluić, 2013; Bebeșelea, 2014; Zyznarska-Dworczak, 2016, s. 311; Rówińska, 2016; Kuzior, Rówińska-Krał, 2021). Chociaż obecnie jako główne

grupy odbiorców informacji pochodzącej ze sprawozdania finansowego wskazywani są dostarczyciele kapitału, to zarówno w literaturze naukowej, jak i w *Założeniach koncepcyjnych MSSF* nie wyklucza się, że informacje te mogą być przydatne dla innych grup użytkowników, w tym m.in. menedżerów i przedstawicieli prawa. Wskazywanym warunkiem jest jednak posiadanie odpowiedniej wiedzy, pozwalającej na wykorzystanie informacji zawartych w sprawozdaniu finansowym.

Koncepcja użyteczności sprawozdań finansowych formułowana jest w sposób ogólny i nie odnosi się do szczególnych przypadków, w jakich może znaleźć się przedsiębiorstwo, jak np. przeprowadzenie procesu restrukturyzacji sądowej. Celem tego procesu jest wyjście z sytuacji kryzysowej, tj. stanu zagrożenia niewypłacalnością lub niewypłacalności. W związku z tym należy uznać, że decyzje dotyczące przyszłości są wciąż podejmowane, zarówno przez interesariuszy wewnętrznych (menedżerów i pracowników), jak również interesariuszy zewnętrznych (np. wierzycieli, przedstawicieli sądu, dostawców, odbiorców i in.). W kontekście sprawozdań finansowych, menedżerowie są jedną ze szczególnie ważnych grup interesariuszy w restrukturyzacji sądowej, gdyż występują w podwójnej roli. Z jednej strony mogą i powinni wykorzystywać sprawozdanie finansowe do oceny podstaw wszczęcia procesu restrukturyzacji sądowej oraz bieżącej i końcowej oceny jej efektów. Z drugiej zaś spoczywa na nich odpowiedzialność za wypełnienie obowiązków sprawozdawczych narzuconych przez ustawę *Prawo restrukturyzacyjne*. Podkreślić należy, że rzetelne, aktualne i wiarygodne informacje, także te pochodzące ze sprawozdań finansowych, są niezbędne dla różnych grup interesariuszy zagrożonych niewypłacalnością i niewypłacalnych przedsiębiorstw (Mączyńska, Morawska, 2015; Zorn i in., 2017; Bauer, 2018; Baran, Bauer, 2021). Równocześnie, prowadzony od lat systematyczny przegląd literatury wskazuje na istnienie luki badawczej dotyczącej potrzeb informacyjnych interesariuszy przedsiębiorstw przechodzących sądowe procesy restrukturyzacji, ze szczególnym uwzględnieniem ich zapotrzebowania na informacje pochodzące ze sprawozdania finansowego dłużnika, jak również możliwości wykorzystania tych informacji w postępowaniu sądowym. Niniejszy artykuł jest próbą wypełnienia części tej luki w odniesieniu do menedżerów przedsiębiorstw w restrukturyzacji sądowej.

Z uwagi na to, iż w sądowym procesie restrukturyzacji może zostać powołany zarządca, który przejmuje obowiązki kierownika jednostki, dla odróżnienia pełnionej funkcji i wynikających z niej obowiązków, analizowana grupa interesariuszy będzie nazywana menedżerami. W niniejszym artykule menedżer przedsiębiorstwa w restrukturyzacji sądowej oznacza reprezentanta strony dłużnika, który zarządzał przedsiębiorstwem przed wszczęciem postępowania, a w przypadku powołania nadzorcy, wciąż pełni w danej jednostce funkcje jej kierownika¹.

¹ W postępowaniu o zatwierdzenie układu przedsiębiorca zawiera umowę z doradcą restrukturyzacyjnym, który w postępowaniu pełni funkcję nadzorcy układu. W postanowieniu o otwarciu przyspieszonego postępowania układowego lub postępowania układowego powoływani są nadzorcy sądowy lub zarządca, a w postanowieniu sanacyjnym zarządca (*Prawo restrukturyzacyjne*, art. 3, 23, 51).

Celem artykułu jest określenie przesłanek i warunków wykorzystania sprawozdań finansowych przez menedżerów przedsiębiorstw przechodzących sądowe procesy restrukturyzacji.

Pierwszy etap badań to przegląd literatury oraz regulacji prawnych dotyczących roli menedżerów w wykorzystaniu informacji pochodzących ze sprawozdań finansowych oraz spoczywających na nich obowiązkach w zakresie informacyjnym na potrzeby postępowania sądowego. Następnie przeprowadzona zostanie analiza wyników badania opinii specjalistów w dziedzinie restrukturyzacji dotyczącej menedżerów jako użytkowników informacji pochodzącej ze sprawozdań finansowych. Badanie opinii będzie skupiać się na ocenie istotności cech jakościowych sprawozdań finansowych przy podejmowaniu decyzji przez menedżerów w procesie restrukturyzacji, jak również ocenie kompetencji do wykorzystania informacji płynących ze sprawozdań finansowych. Analiza zostanie przeprowadzona na tle syntetycznych wyników ocen respondentów dotyczących innych grup interesariuszy przedsiębiorstw w restrukturyzacji sądowej.

W kontekście rozważań zaprezentowanych w artykule sformułowano hipotezę badawczą, która brzmi: menedżerowie przedsiębiorstw w restrukturyzacji sądowej mają wiedzę z rachunkowości, która pozwala na wykorzystanie, przy podejmowaniu decyzji, sprawozdań finansowych charakteryzujących się odpowiednimi cechami jakościowymi. Sformułowanie „odpowiednie cechy jakościowe” oznacza cechy: przydatności, wiernego odzwierciedlenia, porównywalności, sprawdzalności, terminowości i zrozumiałości. Dobór cech i ich znaczenie zostały wyjaśnione respondentom.

Zaprezentowany przegląd literatury oraz regulacji prawnych ma wskazać, jakie są przesłanki i warunki wykorzystania sprawozdania finansowego w restrukturyzacji sądowej, które wynikają z potrzeby wykorzystania rzetelnych informacji w zarządzaniu jednostką w sytuacji kryzysowej. Okres zarządzania jednostką w restrukturyzacji sądowej będzie rozszerzony o etap poprzedzający podjęcie decyzji o wszczęciu procedury sądowej, gdyż *de facto*, w przypadku potwierdzenia stanu zagrożenia niewypłacalnością lub niewypłacalności, ma on bezpośredni związek z dalszym ciągiem zdarzeń i wynikających z nich obowiązków wykorzystania sprawozdania finansowego.

Dla osiągnięcia celu artykułu istotne są również wyniki badań ankietowych przeprowadzonych na grupie specjalistów z dziedziny restrukturyzacji i upadłości. W tej części artykułu zostanie zbadana ich opinia, dotycząca warunków wykorzystania sprawozdania finansowego przez menedżerów przedsiębiorstw w restrukturyzacji, tj. ocena wiedzy z rachunkowości umożliwiającej wykorzystanie informacji pochodzących ze sprawozdania finansowego oraz istotność ogółu cech jakościowych przy podejmowaniu decyzji przez menedżerów posiadających odpowiednie kompetencje. W celu zaprezentowania wyników ocen dotyczących menedżerów badanie będzie poszerzone o inne grupy interesariuszy. Do weryfikacji hipotezy badawczej zostaną wykorzystane wybrane metody statystyczne. Aby ocenić częstotliwość spotkań z menedżerami przedsiębiorstw w restrukturyzacji, mającymi odpowiednią wiedzę do wykorzystania informacji pochodzących ze sprawozdań finansowych, będą wykorzystane wskaźniki struktury. Z kolei do oceny istotności ogółu cech jakościowych sprawozdań finansowych przy podejmowaniu decyzji przez menedżerów w postępowaniu restrukturyzacyjnym, jak również do oceny istotności ogółu cech jakościowych

sprawozdań finansowych zostaną użyte podstawowe miary pozycyjne i miary rozrzutu. Do porównania ocen istotności ogółu cech jakościowych sprawozdań finansowych przy podejmowaniu decyzji przez menedżerów w postępowaniu restrukturyzacyjnym, dokonywanych przez sędziów, doradców restrukturyzacyjnych i pozostałych specjalistów w dziedzinie restrukturyzacji – wobec niespełnienia warunku normalności rozkładu ocen – będzie zastosowany test Kruskala-Wallisa stanowiący nieparametryczną alternatywę dla jednoczynnikowej analizy wariancji. Obliczenia statystyczne przeprowadzono za pomocą oprogramowania PQStat Software (wersja PQStat v.1.8.0.476).

Prezentowane wyniki są częścią szerszych badań dotyczących informacyjnej roli rachunkowości w procesie restrukturyzacji i upadłości. Badania ankietowe zostały przeprowadzone na próbie 109 specjalistów z dziedziny restrukturyzacji i upadłości², co stanowi znaczny odsetek populacji. W grupie tej są sędziowie, doradcy restrukturyzacyjni, posiadający dogłębną wiedzę z zakresu prawa i wieloletnią praktykę w prowadzonych postępowaniach sądowych, a także członkowie Zespołu Ministra Sprawiedliwości ds. Nowelizacji *Prawa upadłościowego i naprawczego*.

1. Regulacje prawne dotyczące sprawozdań finansowych w sądowych procesach restrukturyzacyjnych w Polsce

Pierwsze kilkanaście lat XXI wieku to czas intensywnych zmian prawa dotyczącego sądowych postępowań restrukturyzacyjnych w Polsce. W związku z tematyką artykułu, uwaga zostanie skupiona na tych aspektach, które wiążą się z obowiązkami sprawozdawczymi dotyczącymi dłużnika, w których menedżerowie przedsiębiorstwa w restrukturyzacji odgrywają istotną rolę.

Pierwsze znaczące zmiany w czasach gospodarki rynkowej w Polsce wprowadziła ustawa *Prawo upadłościowe i naprawcze* (PUIiN), która weszła w życie 3 października 2003 roku. Regulacje prawne PUIiN pozwalały na restrukturyzację zadłużonych przedsiębiorstw w ramach procedur postępowania upadłościowego prowadzącego do zawarcia układu oraz postępowań naprawczych. Pomimo licznych zalet PUIiN, m.in. z uwagi na dążenie do bardziej ekonomicznego spojrzenia na problemy zagrożenia niewypłacalnością i niewypłacalności (Płoch i in., 2013), w 2015 roku rozdzielono regulacje prawne dotyczące postępowań upadłościowych i restrukturyzacyjnych. Od 1 stycznia 2016 roku postępowania upadłościowe prowadzone są zgodnie z *Prawem upadłościowym* i wiążą się z działaniami na rzecz zaspokojenia wierzycieli z likwidacji majątku dłużnika. Natomiast postępowania restrukturyzacyjne prowadzone są zgodnie z *Prawem restrukturyzacyjnym*, w stosunku do podmiotów, które są zagrożone niewypłacalnością lub niewypłacalne. Dopuszczony jest wybór (w zależności od sytuacji dłużnika) jednego z czterech

² Opis próby badawczej znajduje się w punkcie 3.2.

rodzajów postępowań restrukturyzacyjnych, tj. postępowania o zatwierdzenie układu, przyspieszonego postępowania układowego, postępowania układowego lub postępowania sanacyjnego (*Prawo restrukturyzacyjne*, art. 2).

Kolejne nowelizacje prawa dotyczące postępowań restrukturyzacyjnych, jakie wchodziły w życie w latach 2003–2022, przynosiły zmiany dotyczące obowiązków sprawozdawczych. Do istotnych zmian w tych latach można zaliczyć zobowiązanie dłużnika do przedłożenia w sądzie bilansu sporządzonego do celów tego postępowania nie później niż 30 dni przed dniem złożenia wniosku, jako jedyne go elementu sprawozdania finansowego w dwóch z czterech rodzajów postępowań restrukturyzacyjnych³ (od 2016 r.). Regulacje te były krytykowane już na etapie projektu ustawy. Obowiązek dotyczył wszystkich dłużników, czyli również składających wnioski o wszczęcie postępowania restrukturyzacyjnego, którzy nie prowadzili ksiąg rachunkowych (Bauer, 2015a). Nowelizacja *Prawa restrukturyzacyjnego* z 2019 roku przyniosła kolejne zmiany w zakresie obowiązków sprawozdawczych (*Prawo restrukturyzacyjne*, 2019, art. 9, ust. 2 i 3). Od 1 grudnia 2020 roku wymagane jest dołączenie do wstępnego planu restrukturyzacji sprawozdania finansowego dłużnika, sporządzonego na potrzeby postępowania, w okresie nie późniejszym niż 30 dni przed dniem złożenia wniosku. Obowiązek ten został rozszerzony nie tylko na całe sprawozdanie finansowe, ale również na dłużników we wszystkich rodzajach postępowania restrukturyzacyjnego. Chociaż przygotowanie sprawozdania finansowego leży w gestii odpowiedzialnych za nie służb finansowo-księgowych, to dopełnienie tego obowiązku, jak również dostarczenie go do sądu, pozostaje w sferze odpowiedzialności zarządzających jednostką, w której ma być wszczęte postępowanie sądowe.

Na pozytywną ocenę obowiązujących od 1 grudnia 2020 roku regulacji prawnych⁴ zasługuje przepis mówiący, że jeśli dłużnik nie będzie w stanie dołączyć sprawozdania finansowego i wyjaśni przyczyny, może uzyskać zwolnienie z tego obowiązku. W związku z tym przedsiębiorcy prowadzący uproszczone formy ewidencji działalności gospodarczej w okresie poprzedzającym złożenie w sądzie wniosku mogą ubiegać się o zwolnienie z obowiązku złożenia sprawozdania finansowego.

Reasumując, regulacje obowiązującego *Prawa restrukturyzacyjnego* oznaczają możliwość ubiegania się o zwolnienie z dostarczenia do sądu jakiegokolwiek elementu sprawozdania finansowego kierowników jednostek, które stosują uproszczone formy rozliczeń podatkowych (np. podatkową księgę przychodów i rozchodów). Natomiast w przypadku jednostek prowadzących księgi rachunkowe, kierownik, bez względu na rodzaj postępowania restrukturyzacyjnego, jest odpowiedzialny za dostarczenie do sądu sprawozdania finansowego.

Regulacje prawne wskazują również na zasadność wykorzystania przez menedżerów przedsiębiorstwa-dłużnika sprawozdania finansowego w okresie poprzedzającym złożenie wniosku o wszczęcie postępowania restrukturyzacyjnego. *Prawo*

³ Obowiązek dotyczył postępowania o zatwierdzenie układu oraz przyspieszonego postępowania układowego.

⁴ Ocena odnosi się do dnia zakończenia przez autorkę analizy aktów prawnych, tj. 14.02.2023 r.

restrukturyzacyjne nie narzuca wprost obowiązku wykorzystania sprawozdania finansowego przez menedżerów jednostki, w której ma być przeprowadzone postępowanie sądowe. Jednak przesłanki niewypłacalności odwołują się do danych finansowych, a tym samym konieczności ich wykorzystania na etapie podejmowania decyzji o wszczęciu procedury sądowej⁵.

Dwie uregulowane przez *Prawo upadłościowe* przesłanki wskazujące na zaistnienie stanu niewypłacalności odnoszą się wprost do prawa bilansowego. Pierwsza z nich, tj. płynnościowa stanowi, iż dłużnik jest uznany za niewypłacalnego, jeśli utracił zdolność do wykonywania swoich zobowiązań pieniężnych, tj. opóźnienie w płatnościach wynosi przeszło trzy miesiące. Incydentalne lub celowe niezapłacenie zobowiązań, z przyczyn innych niż brak płynności przedsiębiorstwa, nie stanowi podstawy do uznania dłużnika za niewypłacalnego (Górowski, 2016, s. 210–216). O utracie zdolności do regulowania długów powinien świadczyć stan finansowy przedsiębiorstwa dłużnika, rozpatrywany w dłuższej perspektywie czasu (Rekomendacje Zespołu Ministra Sprawiedliwości ds. Nowelizacji PUiN, 2012, s. 31–32). Druga przesłanka niewypłacalności, tj. zadłużeniowa stanowi, iż dłużnika należy uznać za niewypłacalnego wtedy, gdy wartość jego zobowiązań przekroczy wartość majątku. Przesłanka ta dotyczy tylko tych dłużników, którzy są osobami prawnymi lub jednostkami nieposiadającymi zdolności prawnej, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną. Wartość majątku oblicza się z pominięciem składników wyłączonych z masy upadłościowej. Domniemanie niewypłacalności opiera się na porównaniu wartości bilansowej zobowiązań pieniężnych dłużnika z wyłączeniem rezerw na zobowiązania oraz zobowiązań wobec jednostek powiązanych, z wartością aktywów w okresie przekraczającym dwadzieścia cztery miesiące (*Prawo upadłościowe*, art. 11). Określenie, czy zaistniała druga przesłanka, wymaga wykorzystania przez menedżerów przedsiębiorstwa dłużnika danych pochodzących z rachunkowości przedsiębiorstwa.

Podobne, choć nie równoznaczne do stwierdzenia niewypłacalności, jest określenie zagrożenia lub braku kontynuacji działania (szerzej: Górowski, 2016). W praktyce postępowań restrukturyzacyjnych występują sytuacje, w których działalność gospodarcza zostanie znacząco ograniczona, chociaż nie ma groźby jej zaprzestania. Istnieją również przypadki, w których syndycy nie przewidują zaniechania działalności w najbliższym okresie (Górowski, 2016a, s. 244). Jednak wszczęcie postępowania wobec jednostek zagrożonych niewypłacalnością lub niewypłacalnych, nawet w przypadku postępowań restrukturyzacyjnych, powoduje, iż istnieje istotna niepewność co do zdolności do kontynuowania działalności przez tę jednostkę (Missala, 2020, s. 20). W tym kontekście należy zwrócić uwagę, iż obowiązek weryfikacji, czy założenie kontynuacji działania jest zasadne, spoczywa na kierowniku jednostki (Ustawa o rachunkowości, art. 5, ust. 2). Z obowiązku tego wynika ogromna rola, wiążąca się z profesjonalizmem popartym odpowiednimi kwalifikacjami i uczciwym osądem menedżerów przedsiębiorstw. Podjęcie tej decyzji wymaga często

⁵ Przesłanki te zostały uregulowane w *Prawie upadłościowym*, ale dotyczą również postępowań restrukturyzacyjnych.

sporządzenia wieloletnich prognoz wynikających ze złożoności procesów ekonomicznych (Górowski, Kurek, 2019, s. 186–190). Ponadto sprawozdanie finansowe nie jest jedynym źródłem informacji stanowiącym podstawę oceny zagrożenia lub utraty zdolności do kontynuacji działania. Wartości księgowe mogą w praktyce znacząco odbiegać od wartości zbywczej majątku (Bauer, 2015b).

Warto również zaznaczyć, że do wykorzystania sprawozdań finansowych w przypadku zagrożenia niewypłacalnością i niewypłacalności zachęca dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2016/0359 (2016). Zwrócono w niej uwagę na rolę instrumentów wczesnego ostrzegania w wykrywaniu sygnałów zbliżającego się kryzysu w przedsiębiorstwie. W dyrektywie podkreślono także rolę rachunkowości w ostrzeganiu przed upadłością. Stwierdzono, iż mechanizmy wczesnego ostrzegania powinny nakładać na dłużnika nie tylko obowiązek monitorowania stanu przedsiębiorstwa oraz obowiązki sprawozdawcze związane z umowami kredytów i pożyczek, lecz również obowiązki w zakresie rachunkowości. Działanie tych mechanizmów powinno być wzmocnione w poszczególnych krajach członkowskich poprzez system zachęt czy nałożenie obowiązków na księgowych, organy podatkowe lub organy ds. zabezpieczenia społecznego, w celu sygnalizowania problemów finansowych przedsiębiorstw (Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2016/0359, 2016, s. 30–31, 44). Z zapisów dyrektywy wynika, iż rolą menedżerów przedsiębiorstw, w których prowadzona jest księgowość, jest wykorzystanie danych finansowych do oceny kondycji finansowej przedsiębiorstwa pod kątem wykrycia ewentualnej zbliżającej się sytuacji kryzysowej.

W związku z tym, iż ocena zagrożenia kontynuacji działania oraz ocena zagrożenia niewypłacalności i niewypłacalności, w przypadku zaistnienia ocenianych stanów, poprzedza złożenie wniosku o wszczęcie postępowania restrukturyzacyjnego (lub upadłościowego) można uznać, iż są to przepisy regulujące działania menedżerów na wstępnych etapach postępowania restrukturyzacyjnego (lub upadłościowego).

2. Sprawozdanie finansowe w zarządzaniu jednostką w restrukturyzacji: przegląd literatury

Rola informacji w procesie restrukturyzacji sądowej jest niepodważalna. Potrzeba wykorzystania rzetelnych informacji wskazywana jest dla każdego z jej etapów, tj. diagnozy potrzeb jej przeprowadzenia, trwania naprawy przedsiębiorstwa, a także oceny wdrożonych zmian. Problem oceny wiąże się ściśle z podstawami konieczności rozpoczęcia postępowania restrukturyzacyjnego, czyli stwierdzeniem, iż zaistniał stan wymagający wszczęcia procedury sądowej lub udowodnienia skuteczności jej przeprowadzenia. Analiza tego stanu, zarówno w związku z narzuconymi prawem obowiązkami oceny przesłanek niewypłacalności, jak również w związku ze świadomością osób zarządzających na temat zasad funkcjonowania przedsiębiorstwa, oznacza badanie takich aspektów jak np. płynność, rentowność czy zadłużenie.

Pośród innych mierników, płynność finansowa wskazywana jest jako najczęstsza przyczyna upadłości przedsiębiorstw, a tym samym najistotniejszy obszar

monitorowania w sytuacji zagrożenia niewypłacalnością. Rolę oceny płynności finansowej podkreślają przykładowo publikacje A. Dulinię (2007), N.H. Wellalage i S. Locke (2012), D. Czerwińskiej-Kayzer (2018). Chociaż ważna jest kompleksowa ocena kondycji finansowej przedsiębiorstwa, dotycząca różnych obszarów jego działania, to jednak badania przeprowadzone przez D. Wędzkiego (2003, s. 35) wykazały, że przedsiębiorstwa mogą mieć poprawne wyniki rentowności, ale brak płynności jest powodem ich bankructwa. Na rolę oceny płynności wskazują również wyniki przeprowadzonych przez M. Poradę-Rochoń (2009, s. 142–144) badań empirycznych dotyczących efektywności restrukturyzacji finansowej. Autorka stwierdziła, że w przypadku polskich przedsiębiorstw głównym powodem pogorszenia kondycji finansowej przedsiębiorstwa były problemy z płynnością, chociaż duże znaczenie miał również poziom deficytowości. Ważnym czynnikiem niepowodzenia był także brak doświadczenia kadry zarządzającej. Badania naukowe potwierdzają wykorzystanie analizy wskaźnikowej w sądowych postępowaniach wobec zagrożonych niewypłacalnością i niewypłacalnych przedsiębiorstw. Na przykład M. Konat-Staniek i E. Piątek (2016, s. 171–173) stwierdziły, że w ocenie stanu niewypłacalności biegli sądowi wykorzystują wskaźniki finansowe, takie jak statyczne wskaźniki płynności finansowej, wskaźniki wspomagania finansowego (zadłużenia) oraz wskaźniki obrotowości. Z kolei S.T. Surdykowska (2012, s. 44–45), oprócz obszaru oceny, zwróciła także uwagę rolę menedżerów w dążeniu do uniknięcia bankructwa. Jej zdaniem to na menedżerach spoczywa odpowiedzialność zapewnienia zdolności do regulowania zobowiązań, jak również redukcji kosztów pozyskania kapitału. Zwróciła także na rolę oceny zyskowności i wypłacalności, jako warunków niezbędnych dla uniknięcia bankructwa.

Niezależnie od grupy analizowanych wskaźników ujawnia się potrzeba wykorzystania przez menedżerów informacji pochodzących z rachunkowości zadłużonego przedsiębiorstwa. Zdaniem P. Bartkowiaka i R. Borowieckiego (2001, s. 9–22) okresowe sprawozdanie finansowe przedsiębiorstwa dostarcza najbardziej wartościowej informacji na temat pozycji finansowej przedsiębiorstwa i stanowi podstawowe źródło do przeprowadzenia poprawnych analiz działań restrukturyzacyjnych w przedsiębiorstwie. Autorzy do podstawowych źródeł informacji służących przeprowadzeniu procesu restrukturyzacji zaliczyli bilans, rachunek zysków i strat oraz rachunek przepływów pieniężnych. Równocześnie zwrócili uwagę na możliwość wykorzystania informacji na temat sprzedaży, kosztów oraz wielu innych, również zewnętrznych źródeł informacji. Niezależnie od mnogości różnych źródeł informacji jako bazę do rozpoczęcia i przeprowadzenia analiz w procesie restrukturyzacji wskazują okresowe sprawozdanie finansowe przedsiębiorstwa. Również B. Nogalski i H. Macinkiewicz (2004, s. 28) odnieśli się do roli sprawozdania finansowego w ocenie sytuacji kryzysowej w przedsiębiorstwie. Autorzy podkreślili znaczenie analizy bilansu oraz rachunku zysków i strat w ocenie kondycji finansowej przedsiębiorstwa, a analizę wskaźnikową określili jako najbardziej obiektywnie opisującą sytuację jednostki. Ocena roli sprawozdania finansowego jako źródła informacji dla inwestorów, zarządzających i innych interesariuszy spotyka się jednak także z krytyką.

Wśród wiodących zarzutów wobec sprawozdania finansowego jest dostarczanie informacji na temat przeszłych wyników przedsiębiorstwa oraz znaczne opóźnienia w publikacji w porównaniu do okresów raportowanych. Krytycy poddają w wątpliwość możliwość wykorzystania informacji pochodzących ze sprawozdań finansowych w podejmowaniu decyzji dotyczących przyszłości przedsiębiorstwa (np. Parsons, 2003; Bushman, Piotroski, 2006; Zimmerman, Yahya-Zadeh, 2011). Podobny problem wskazywany jest również w kontekście osób zarządzających przedsiębiorstwem. Kierownicy wyższego szczebla i zarząd również mogą być grupą odbiorców informacji, do której informacje o negatywnych zjawiskach docierają z opóźnieniem, niepozwalającym na podjęcie skutecznych działań (Jaques, 2010, s. 469–482). Jednak zdaniem B. Nogalskiego i H. Marcinkiewicz (2004, s. 28), pomimo iż analiza finansowa czerpie dane ze sprawozdań finansowych sporządzonych *ex post*, to wnioski, które z niej wynikają, mogą być wykorzystane dla przyszłości przedsiębiorstwa. O pozytywnym spojrzeniu na użyteczność informacji pochodzących z rachunkowości w ocenie zagrożenia kontynuacji działania czy niewypłacalności może świadczyć fakt tworzenia i wykorzystywania w praktyce modeli oceny sytuacji kryzysowych czy nawet analizy finansowej. Przykładowo, jak podaje Ł. Górka (2010, s. 258), biegli rewidenci wykorzystują proste metody analizy finansowej w testowaniu zasady kontynuacji działania (60% badanych przypadków), a także model E.I. Altmana (20%) oraz A. Holdy (10%). Podkreślić należy, że modele te budowane są przy wykorzystaniu wskaźników finansowych. Również nowo tworzone modele, które mają służyć prognozie zagrożenia upadłością, jak np. model HOLVIS wykorzystują równocześnie dane ilościowe i jakościowe (Hołda, 2021). Ponadto, jak wskazują M.L. Zorn i in. (2017), sprawozdanie finansowe wciąż jest wykorzystywane w predykcji upadłości, gdyż jego niewątpliwą zaletą jest łatwość pomiaru.

Zdaniem autorki, z przytoczonych opinii naukowych i wyników badań wynika, iż menedżerowie, jako odpowiedzialni za monitorowanie stanu przedsiębiorstwa powinni wykorzystywać sprawozdanie finansowe, aby ocenić fakt zaistnienia oraz głębię sytuacji kryzysowej. Odrębną kwestią jest możliwość wykorzystania informacji zawartych w sprawozdaniu finansowym wynikająca z poziomu wiedzy odbiorców. Odpowiednie powiązanie informacji z podejmowaniem dalszych działań stanowi sedno skutecznego mechanizmu wykrywania sygnałów wiążących się z przyszłością przedsiębiorstwa (Jaques, 2010, s. 469–482). W przypadku menedżerów problematyczny może być wskazywany przez A. Browna (2002, s. 21–23) brak wyobraźni u zarządzających czy błędne lub nieadekwatne analizy oraz niemożność dostrzeżenia całościowego obrazu przedsiębiorstwa. Również A. Hołda i K. Strojny (2019) w wyniku przeprowadzonych studiów literaturowych stwierdzili, iż do częstych przyczyn niepowodzeń finansowych przedsiębiorstwa należy zaliczyć błędy w zarządzaniu, w tym problem z wiedzą z zakresu ekonomii, zarządzania, finansów lub marketingu. Autorzy podkreślili rolę rzetelnych danych z systemów finansowo-księgowych w podejmowaniu decyzji przez zarządzających.

Ponadto jednym z ważnych warunków wykorzystania informacji pochodzących ze sprawozdania finansowego jest rzetelność zawartych w nim danych. Jak wskazali

D. Wędzki (2012) i A. Wencel (2018), w Polsce można zaobserwować problemy z rzetelnością informacji mających źródło w rachunkowości, co negatywnie wpływa na możliwość wykorzystania ich jako podstawy oceny zaistnienia sytuacji kryzysowej, jak również predykcji upadłości. Tak więc sprawozdanie finansowe może być wykorzystane w ocenie zagrożenia niewypłacalnością i niewyplacalności, ale musi spełniać warunek rzetelności danych. Zagadnienie to można rozpatrywać przez pryzmat użyteczności sprawozdań finansowych, która wiąże się ze spełnieniem odpowiednich cech jakościowych. Cechy jakościowe stosunkowo często rozpatrywane są w kontekście użyteczności sprawozdań finansowych dla inwestorów oraz zmian w postrzeganiu przez *Założenia koncepcyjne MSSF* poszczególnych cech sprawozdań jako pożądaných i predyspozycji interesariuszy do zrozumienia informacji finansowej zawartej w sprawozdaniu finansowym (Ball, 2006; Cascino i in., 2014; Williams, Ravenscroft, 2015). Jako cechy fundamentalne wskazywane są przydatność i wierne odzwierciedlenie. Za przydatną uznaje się informację, która może wpłynąć na zmianę decyzji podejmowanych przez użytkowników. Użyteczna informacja powinna posiadać wartość przewidyującą i weryfikującą. Warunkiem koniecznym użyteczności, jest także istotności i wiernego odzwierciedlenia danego zjawiska. Dla użytkownika nie będzie użyteczna informacja zarówno niewiernie przedstawiająca istotne zjawisko, jak i wiernie przedstawiająca nieistotne zjawisko (Abdel-Khalik, 2019, s. 677). Oprócz cech fundamentalnych wskazywane są również cechy uzupełniające, takie jak: porównywalność, sprawdzalność, terminowość i zrozumiałość. Ponadto porównywalność jest rozpatrywana w czasie i przestrzeni⁶.

Koncepcja inwestorów i innych dostarczycieli kapitału, jako głównej grupy odbiorców informacji pochodzącej ze sprawozdania finansowego, nie wyklucza wykorzystania tych informacji przez innych interesariuszy przedsiębiorstwa, w tym menedżerów przedsiębiorstwa w restrukturyzacji. W niektórych publikacjach⁷ wysuwane są postulaty zapewnienia użyteczności sprawozdań finansowych dla szerokiego kręgu użytkowników, w tym menedżerów przedsiębiorstwa. Jak zauważył K. Sawicki (2012, s. 169), sformułowanie dotyczące postulatu zapewnienia użyteczności dla szerokiego kręgu odbiorców to było na tyle szerokie, iż nie wyłączało z grupy docelowej odbiorców informacji finansowej także użytkowników takich jak przedstawiciele zarządu i organu nadzorczego jednostki. L.I. Sabau (2013, s. 642) zauważa wręcz, że pierwotnie to menedżerowie byli identyfikowani jako główni użytkownicy informacji księgowych, którym sprawozdanie finansowe miało dawać podstawy do oceny ich działalności. Na zmianę tego podejścia miał wpływ wzrost zainteresowania inwestycjami w papiery wartościowe, a w konsekwencji rosnącymi potrzebami informacyjnymi inwestorów (Kuzior, Rówińska-Král', 2021, s. 11).

⁶ Znaczenie poszczególnych cech jakościowych sprawozdań finansowych uwzględnianych w przeprowadzonych badaniach empirycznych omówiono w podpunkcie 3.1. dotyczącym przyczyn podjęcia badań oraz hipotezy badawczej.

⁷ Stwierdzenie, iż rachunkowość ma służyć szerokiemu kręgowi użytkowników pojawia się również w niektórych publikacjach z ostatnich lat, w tym takich, które zostały opublikowane po wprowadzeniu zmian w *Założeniach koncepcyjnych MSSF*, tj. np. A. Rzepka, P. Wójtowicz (2018, s. 126), T.R. Robinson (2020, s. 2), A. Kuzior, M. Rówińska-Král' (2021, s. 13).

W kontekście powyższych rozważań można stwierdzić, że menedżerowie powinni wykorzystywać sprawozdanie finansowe w procesie restrukturyzacji sądowej, aby dokonać analizy kondycji finansowej przedsiębiorstwa, stwierdzić zaistnienie stanu zagrożenia niewypłacalnością lub niewypłacalności, jak również ocenić powodzenie przeprowadzonego procesu. Sprawozdanie finansowe musi być użyteczne, tj. musi charakteryzować się cechami jakościowymi, takimi jak przydatność, wierne odzwierciedlenie, porównywalność, zrozumiałość, terminowość i sprawdzalność. Niezbędna jest również wiedza z rachunkowości pozwalająca na wykorzystanie informacji zawartych w sprawozdaniach finansowych.

3. Badanie opinii specjalistów w dziedzinie restrukturyzacji dotyczące menedżerów jako użytkowników informacji pochodzącej ze sprawozdań finansowych

3.1. Przyczyny podjęcia badań i hipoteza badawcza

Szczególne nasilenie praktycznych przypadków, publikacji i badań dotyczących tematyki restrukturyzacji w Polsce wiąże się z przemianami społeczno-gospodarczo-politycznymi końca XX wieku. Pomimo kilkudziesięciu lat doświadczeń gospodarki rynkowej w Polsce wciąż systematycznie dokonywane są zmiany w zakresie regulacji prawnych dotyczących sądowych procesów restrukturyzacji, w tym również regulacji dotyczących sprawozdań finansowych w tych procesach.

Potrzeba wykorzystania sprawozdań finansowych w przypadku zagrożenia niewypłacalnością i niewypłacalności jest niepodważalna. Konieczność wykorzystania danych finansowych wynika z regulacji prawnych, w tym warunku określenia faktu zaistnienia przesłanki niewypłacalności i wynikającym z narzuconego prawem obowiązku wykorzystania odpowiednich mierników. Ponadto w przypadku, w którym nie da się uzasadnić braku możliwości sporządzenia sprawozdania finansowego na potrzeby postępowania sądowego, stanowi ono załącznik do planu restrukturyzacji. Obowiązek badania zaistnienia stanu niewypłacalności, jak również dopełnienia obowiązku formalnego przedłożenia w sądzie sprawozdania finansowego spoczywa na menadżerach zagrożonych niewypłacalnością lub niewypłacalnymi jednostek.

Przegląd literatury wskazuje jednak na warunki, które są niezbędne dla wykorzystania sprawozdania finansowego do oceny kondycji finansowej dłużnika. Użytkownik sprawozdania finansowego musi posiadać niezbędną wiedzę, aby móc ocenić kondycję finansową, a tym samym stwierdzić konieczność wszczęcia postępowania sądowego oraz – po jego zakończeniu – ocenić skuteczność przeprowadzonych działań. Warunek ten nie dotyczy obowiązku przedłożenia w sądzie sprawozdania finansowego. Jeśli dłużnik jest do tego zobligowany przepisami prawa, to jego poziom wiedzy umożliwiających wykorzystanie danych finansowych nie ma znaczenia. Drugim warunkiem efektywnego wykorzystania sprawozdania finansowego przez menedżerów przedsiębiorstw w restrukturyzacji wynikającym z przeglądu literatury jest

rzetelność zawartych w nim danych. O użyteczności sprawozdań finansowych, zgodnie z *Załoženiami koncepcyjnymi MSSF* i opracowaniami naukowymi, świadczy to, iż charakteryzują się odpowiednimi cechami jakościowymi. W przeprowadzonych na potrzeby niniejszego artykułu badaniach wykorzystano sformułowanie „ogół cech jakościowych”.

W kontekście powyższych rozważań sformułowano hipotezę badawczą: Menedżerowie przedsiębiorstw w restrukturyzacji sądowej mają wiedzę z rachunkowości, która pozwala na wykorzystanie przy podejmowaniu decyzji sprawozdań finansowych charakteryzujących się odpowiednimi cechami jakościowymi.

Badanie podzielono na dwa etapy. Na pierwszym etapie analizie poddano opinie specjalistów w dziedzinie restrukturyzacji i upadłości dotyczącą ich doświadczeń z kontaktami z menedżerami, którzy posiadają wiedzę, pozwalającą na wykorzystanie informacji zawartych w sprawozdaniu finansowym. Na drugim etapie poproszono o opinię na temat istotności ogółu cech jakościowych dla podejmowania decyzji przez menedżerów przedsiębiorstw w restrukturyzacji. Obydwe części badania przedstawiono szczegółowo w odniesieniu do menedżerów oraz, dodatkowo syntetycznie, na tle innych grup interesariuszy przedsiębiorstw w restrukturyzacji sądowej.

Podkreślić należy, że we wcześniejszych pytaniach kwestionariusza ankiety (które były lub będą wykorzystane w innych publikacjach) autorka kwestionariusza wyjaśniła respondentom, jakie cechy jakościowe brane są pod uwagę i co one oznaczają. Analizowane cechy, ujęte w badaniu jako „ogół cech jakościowych”, to:

- przydatność, która oznacza, że informacja sprawozdawcza może mieć wpływ na zmianę decyzji użytkowników;
- wierne odzwierciedlenie, oznaczające kompletność, brak błędów i bezstronność informacji sprawozdawczej;
- porównywalność, która oznacza, że dane finansowe danego podmiotu mogą być porównywane pomiędzy okresami sprawozdawczymi;
- porównywalność, która oznacza, że dane finansowe danego podmiotu mogą być porównywane z innymi podmiotami;
- sprawdzalność, pozwalająca na weryfikację kwoty lub innych parametrów dzięki obserwacji;
- terminowość, która oznacza podanie informacji w czasie umożliwiającym podjęcie decyzji przez użytkownika;
- zrozumiałość, oznaczająca jasność i zwięzłość informacji.

3.2. Metodyka badań własnych i opis próby badawczej

Z uwagi na to, iż w postępowaniu restrukturyzacyjnym może zostać powołany zarządca, który pełni funkcję kierownika jednostki, w zadawanych pytaniach menedżerowie i zarządcy powoływani do celów postępowania byli wykazywani jako odrębne grupy interesariuszy. Wskazano tym samym, iż menedżer przedsiębiorstwa w restrukturyzacji oznacza stronę dłużnika, a nie powołanego do kierowania jednostką przedstawiciela sądu. Odpowiedzi dotyczące innych poddanych ocenie grup interesariuszy (tj. wierzycieli, nadzorców sądowych, zarządców, sędziów-komisarzy, sędziów orzekających w sprawie, klientów, dostawców, właścicieli przedsiębiorstwa

w restrukturyzacji, pracowników) będą przedmiotem szczegółowych badań w innych publikacjach z tej tematyki. W niniejszej publikacji wyniki badań dotyczących innych niż menedżerowie grup interesariuszy są przedstawione syntetycznie i stanowią tło do rozważań nt. menedżerów jako użytkowników sprawozdań finansowych.

Badanie ma charakter ekspercki. O wypełnienie autorskiego kwestionariusza ankietowego zostali poproszeni specjaliści w dziedzinie restrukturyzacji i upadłości, reprezentujący stosunkowo nieliczną populację. Liczebność próby badawczej to 109 ankiet. Z uwagi na specyfikę badań i środowiska specjalistów w dziedzinie restrukturyzacji i upadłości, badania prowadzono w miejscach, w których możliwe było ich przeprowadzenie, tj. podczas kongresów, konferencji prawników, szkoleń (np. Stowarzyszenia Sędziów Upadłościowych i Restrukturyzacyjnych) oraz w sądach rejonowych prowadzących postępowania restrukturyzacyjne. W trakcie prowadzenia badań przywiązano dużą wagę do zachowania anonimowości respondentów. Z kolei w doborze próby starano się uzyskać jak największy odsetek respondentów posiadających wieloletnie doświadczenie praktyczne w prowadzonych postępowaniach sądowych. W próbie badawczej znalazły się odpowiedzi 92 osób posiadających doświadczenie praktyczne w postępowaniach restrukturyzacyjnych, w tym 36 osób posiadało co najmniej 10-letnie doświadczenie praktyczne (najdłuższe 26 lat). W próbie badawczej znajdują się odpowiedzi 32 sędziów (w tym 31 mających praktyczne doświadczenie w prowadzeniu postępowania restrukturyzacyjnych), 39 doradców restrukturyzacyjnych oraz 38 respondentów przynależących do innych grup interesariuszy przedsiębiorstw przechodzących sądowe procesy restrukturyzacji (w tym głównie pełnomocnicy, adwokaci, przedsiębiorcy oraz pracownicy naukowci mający wiedzę nt. prawa dotyczącego postępowania restrukturyzacyjnych).

Łącznie w ankiecie zadano 149 pytań szczegółowych. Na potrzeby artykułu wykorzystano dwa pytania „zbiorcze”, merytoryczne, z których każde zostało podzielone na osiem pytań szczegółowych (w efekcie wykorzystano łącznie 16 pytań szczegółowych). Ponadto wykorzystano również pytania metryczkowe. Zestawienie wykorzystanych w artykule pytań merytorycznych kwestionariusza ankiety oraz możliwe odpowiedzi zawarto w tabeli 1.

Tabela 1. Zestawienie wykorzystanych w badaniu pytań merytorycznych

Treść pytania	Możliwe odpowiedzi
Proszę ocenić, jak często w swojej praktyce spotyka się Pan(i) z <ul style="list-style-type: none"> • wierzycielami • nadzorcami sądowymi, zarządcami • sędziami komisarzami i sędziami orzekającymi w sprawie • klientami • dostawcami • menedżerami przedsiębiorstwa w restrukturyzacji • właścicielami przedsiębiorstwa w restrukturyzacji • pracownikami którzy mają wystarczającą wiedzę do wykorzystania informacji pochodzących ze sprawozdań finansowych	Wybór jednej z opcji: nigdy, bardzo rzadko, rzadko, w połowie przypadków, często, bardzo często, zawsze

cd. tab. 2

Treść pytania	Możliwe odpowiedzi
<p>Proszę ocenić istotność ogółu cech jakościowych sprawozdania finansowego dla podejmowania decyzji przez</p> <ul style="list-style-type: none"> • wierzycieli • nadzorców sądowych, zarządców • sędziów komisarzy i sędziów orzekających w sprawie • klientów • dostawców • menedżerów przedsiębiorstwa w restrukturyzacji • właścicieli przedsiębiorstwa w restrukturyzacji • pracowników <p>pod warunkiem, że posiadają oni wystarczającą wiedzę z rachunkowości</p>	<p>Ocena w skali 1–5, gdzie: 1 – całkowity brak istotności, 5 – bardzo dużą istotność</p>

Źródło: opracowanie własne.

Szczegółowej analizie poddano wyniki badań dotyczące menedżerów przedsiębiorstw w restrukturyzacji, natomiast pozostałych 14 pytań stanowi tło do wyników zasadniczej części (dotyczącej menedżerów), dlatego ich analiza zostanie zaprezentowana syntetycznie. Pewną ułomnością uzyskanych wyników badań jest brak odpowiedzi respondentów na niektóre pytania lub wykorzystanie możliwości odpowiedzi „nie wiem”. Na pierwsze z zadanych pytań dotyczących grupy menedżerów udzieliło odpowiedzi 106 respondentów (w tym odpowiedzi „nie wiem” udzieliły 22 osoby), a na drugie 108 (w tym odpowiedzi „nie wiem” – 12 osób). Szczegółowe omówienie wyników, wraz z wykorzystanymi obliczeniami statystycznymi zaprezentowano w kolejnej części artykułu. Natomiast zaletą uzyskanej próby badawczej jest pełne zachowanie anonimowości odpowiedzi oraz liczny udział specjalistów mających bogate doświadczenia praktyczne (w przypadku 12 respondentów nawet członkostwo w Zespole Ministra Sprawiedliwości ds. Nowelizacji PUiN).

3.3. Weryfikacja hipotezy badawczej

Pierwszą część weryfikacji hipotezy badawczej dotyczy oceny częstotliwości spotykania się specjalistów w dziedzinie restrukturyzacji i upadłości z menedżerami przedsiębiorstw przechodzących sądowe procesy restrukturyzacji, którzy mają wystarczającą wiedzę do wykorzystania informacji pochodzących ze sprawozdania finansowego. Ta część badania wynika ze wskazanego w *Założeniach koncepcyjnych MSSF*, koniecznego do spełnienia w odniesieniu do użyteczności sprawozdań finansowych, warunku posiadania niezbędnej wiedzy użytkownika, a tym samym analizowania informacji finansowych.

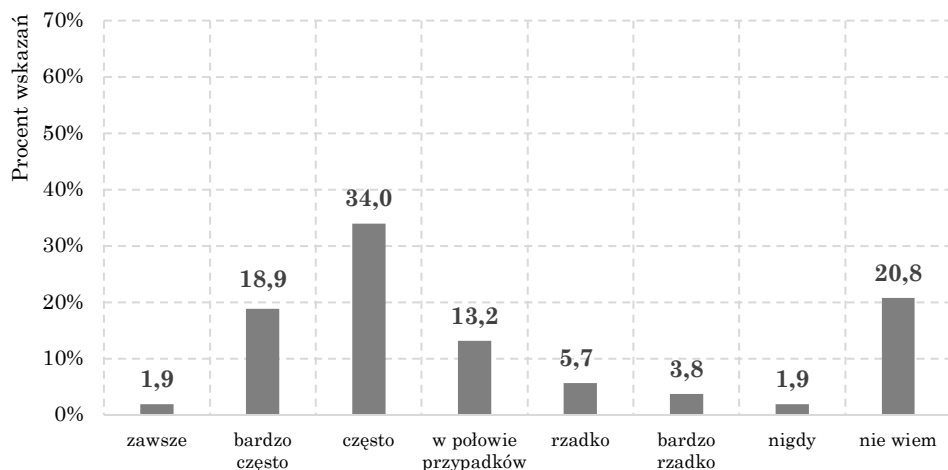
Na pierwszym etapie dokonano analizy odpowiedzi na pytanie dotyczące jedynie grupy menedżerów. W tabeli 2 zamieszczono zestawienia odpowiedzi na temat częstości spotkań z menedżerami przedsiębiorstw w restrukturyzacji mającymi odpowiednią wiedzę do wykorzystania informacji pochodzących ze sprawozdań finansowych. Respondentów podzielono na grupy sędziów, doradców restrukturyzacyjnych oraz pozostałych interesariuszy. Natomiast na rysunku 1 przedstawiono procentowe zestawienia częstości spotkań z menedżerami spełniającymi badaną cechę przez wszystkich respondentów łącznie.

Tabela 2. Liczby poszczególnych odpowiedzi na pytanie dotyczące częstotliwości spotkań z menedżerami przedsiębiorstw w restrukturyzacji mającymi odpowiednią wiedzę do wykorzystania informacji pochodzących ze sprawozdań finansowych

Grupa respondentów	Zawsze	Bardzo często	Często	W połowie przypadków	Rzadko	Bardzo rzadko	Nigdy
Sędziowie	0	5	7	2	3	2	2
Doradcy restrukturyzacyjni	1	7	14	8	2	2	0
Pozostali interesariusze	1	8	15	4	1	0	0
Łącznie	2	20	36	14	6	4	2

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego.

Rysunek 1. Częstość spotkań z menedżerami przedsiębiorstw w restrukturyzacji mającymi odpowiednią wiedzę do wykorzystania informacji pochodzących ze sprawozdań finansowych

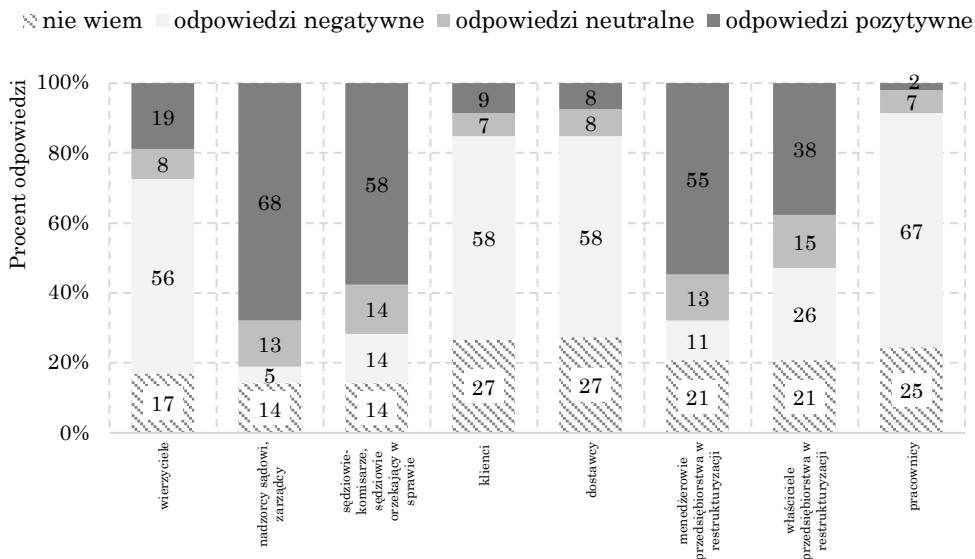

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego.

Co najmniej częste spotkania z menedżerami zadeklarowało łącznie blisko 55% ogółu respondentów (w tym ponad 20% – bardzo często lub zawsze), dodatkowe 13% uznało, że takie spotkania mają miejsce w połowie przypadków. Na uwagę zasługuje też fakt, że nieco ponad 20% respondentów nie ma w tej sprawie zdania. W wyniku przeprowadzonych badań można więc stwierdzić, iż zdecydowana większość respondentów, którzy poznali środowisko menedżerów przedsiębiorstw w restrukturyzacji ma pozytywne zdanie na temat ich wiedzy mogącej służyć do wykorzystania informacji pochodzących ze sprawozdań finansowych. Tym samym warunek użyteczności sprawozdań finansowych wskazany jako konieczny w literaturze naukowej oraz *Założeniach koncepcyjnych MSSF* można uznać za spełniony.

W kolejnym etapie weryfikacji hipotezy zestawiono odpowiedzi dotyczące częstości spotkań z interesariuszami należącymi do różnych grup, posiadającymi odpowiednią wiedzę z rachunkowości, która pozwala na wykorzystania informacji zawartych w sprawozdaniach finansowych. Odpowiedzi zagregowano, przyjmując, iż odpowiedzią pozytywną jest odpowiedź „zawsze”, „bardzo często” i „często”, odpowiedzią neutralną „w połowie przypadków”, natomiast do odpowiedzi negatywnych zaliczono „rzadko”, „bardzo rzadko”, „nigdy”. Uwzględniono również odpowiedź „nie wiem”. Celem tej części analizy jest określenie wyników badania dotyczących menedżerów na tle innych badanych grup. Wyniki badania przedstawiono na rysunku 2.

Rysunek 2. Częstość spotkań z różnymi grupami interesariuszy przedsiębiorstw w restrukturyzacji mającymi odpowiednią wiedzę do wykorzystania informacji pochodzących ze sprawozdań finansowych

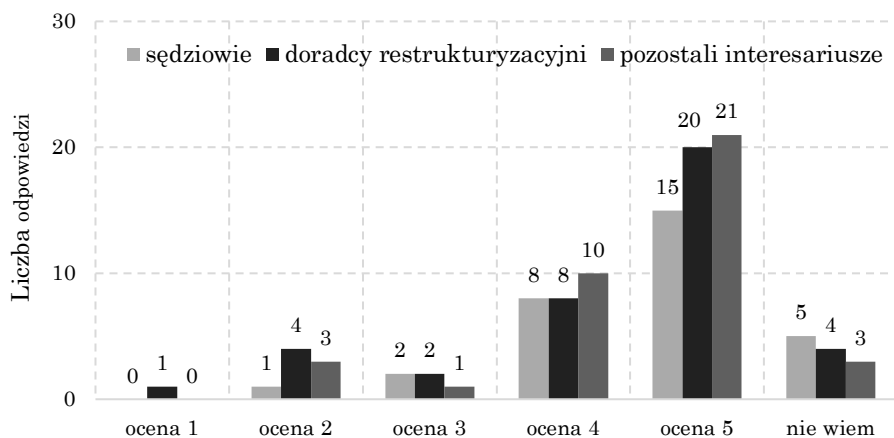

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego.

Zaprezentowane wyniki badań wskazują na to, iż respondenci pozytywnie oceniają poziom wiedzy menedżerów przedsiębiorstw w restrukturyzacji sądowej również na tle innych grup interesariuszy. Respondenci najlepiej ocenili wiedzę z rachunkowości nadzorców sądowych i zarządców (68% odpowiedzi). Na drugim miejscu w liczbie pozytywnych ocen znaleźli się sędziowie komisarze i sędziowie orzekający w sprawach restrukturyzacyjnych (58%). Natomiast menedżerowie zajmują trzecie miejsce w rankingu (55%). Dość dobrą opinią wśród respondentów cieszy się znajomość rachunkowości przez właścicieli przedsiębiorstw (38%). Żadna z pozostałych grup nie uzyskała 20% pozytywnych odpowiedzi, w tym trzy grupy (klienci, dostawcy, pracownicy) poniżej 10%. Wyniki badań wskazują, iż w opinii respondentów menedżerowie przedsiębiorstw w restrukturyzacji sądowej w większości przypadków odznaczają się satysfakcjonującym poziomem wiedzy z rachunkowości co pozwala traktować ich jako kompetentnych użytkowników sprawozdań finansowych.

Na dalszym etapie badań przeprowadzono analizę deklarowanej przez respondentów oceny istotności ogółu cech jakościowych sprawozdań finansowych przy podejmowaniu decyzji przez menedżerów w postępowaniu restrukturyzacyjnym. Rozkłady ocen respondentów z podziałem na sędziów, doradców restrukturyzacyjnych oraz pozostałych interesariuszy pokazano na rysunku 3, natomiast podstawowe parametry statystyczne ocen respondentów, przedstawiono w tabeli 3.

Rysunek 3. Rozkład ocen istotności ogółu cech jakościowych sprawozdań finansowych przy podejmowaniu decyzji przez menedżerów w postępowaniu restrukturyzacyjnym

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego.

Tabela 3. Podstawowe parametry statystyczne dla odpowiedzi na pytanie dotyczące istotności ogółu cech jakościowych sprawozdań finansowych przy podejmowaniu decyzji przez menedżerów w postępowaniu restrukturyzacyjnym

Grupa respondentów	Licznosc	Ocena min	Ocena max	Ocena średnia	Odchylenie standardowe	Współczynnik zmienności	Przedział ufności dla oceny średniej	
Sędziowie	26	2	5	4,42	0,81	0,18	4,10	4,75
Doradcy restrukturyzacyjni	35	1	5	4,20	1,16	0,28	3,80	4,60
Pozostali interesariusze	35	2	5	4,40	0,91	0,21	4,09	4,71
Łącznie	96	1	5	4,33	0,98	0,23	4,13	4,53

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego.

Dominują wysokie oceny respondentów, co skutkuje wysokimi ocenami średnimi na poziomie od 4,20 (doradcy restrukturyzacyjni) do 4,42 (sędziowie). Łączna

średnia ocena istotności wynosi 4,33 w skali pięciostopniowej. Uzyskano przy tym umiarkowanie wysokie wartości odchyłeń standardowych – od 0,81 do 1,16, co przełożyło się na wielkości współczynników zmienności na poziomie od 18 do 28%. Przedział ufności, zbudowany na 95% poziomie ufności, dla średniej oceny istotności ogółu cech jakościowych sprawozdań finansowych dla całej próby badawczej to (4,13; 4,53), co również świadczy o wysokiej ocenie istotności ogółu cech jakościowych sprawozdań finansowych przy podejmowaniu decyzji przez menedżerów w postępowaniu restrukturyzacyjnym.

Nie zaobserwowano różnic pomiędzy średnimi ocenami istotności, o czym świadczy wynik testu Kruskala-Wallisa. Test ten wykonano jako nieparametryczną alternatywę dla jednoczynnikowej analizy wariancji w przypadku niespełnienia normalności porównywanych rozkładów. Spełnione zostały warunki dla zastosowania tego testu – oceny cech jakościowych dokonano na skali porządkowej oraz oceny w poszczególnych grupach interesariuszy były niezależne wobec siebie. Sprawdzeniu poddano hipotezę zerową, mówiącą o braku statystycznie istotnych różnic pomiędzy poszczególnymi ocenami średnimi w analizowanych trzech grupach interesariuszy, wobec hipotezy alternatywnej, że takie różnice występują:

$$H_0 : \theta_{\text{średziowie}} = \theta_{\text{doradcy}} = \theta_{\text{pozostali}} = \theta \Leftrightarrow \theta_i = \theta_j$$

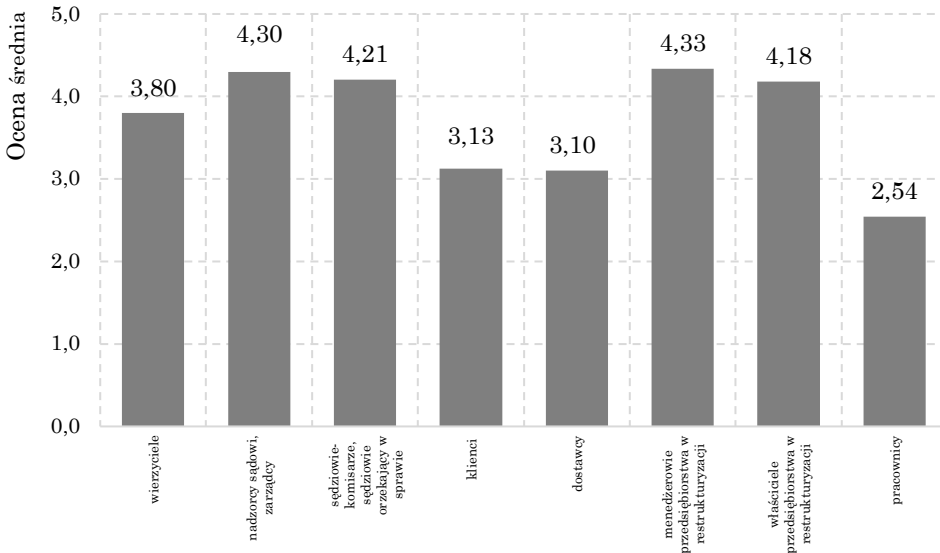
$$H_A : \theta_i \neq \theta_j$$

Statystyka testu Kruskala-Wallisa wyniosła 0,282 (przy krytycznym poziomie istotności $p = 0,05$), w efekcie czego na poziomie istotności 0,05 nie ma podstaw do odrzucenia hipotezy zerowej mówiącej o braku istotnych różnic pomiędzy porównywanymi średnimi. Można zatem uznać, że przedstawiciele wszystkich trzech porównywanych grup interesariuszy mają podobne zdanie na temat ważności ogółu cech jakościowych sprawozdań finansowych przy podejmowaniu decyzji przez menedżerów w postępowaniu restrukturyzacyjnym. Taka zgodność może też świadczyć o dobrej znajomości środowiska menedżerów przedsiębiorstw w restrukturyzacji przez specjalistów w tej dziedzinie.

Na końcowym etapie weryfikacji hipotezy badawczej porównano średnie oceny istotności ogółu cech jakościowych sprawozdań finansowych przy podejmowaniu decyzji przez różne grupy interesariuszy przedsiębiorstw w restrukturyzacji sądowej. Wyniki badania zaprezentowano na rysunku 4.

Opinia specjalistów w dziedzinie restrukturyzacji wskazuje na to, iż cechy jakościowe są szczególnie ważne przy podejmowaniu decyzji przez menedżerów przedsiębiorstw w restrukturyzacji sądowej. To oni uzyskali najwyższą średnią ocenę odpowiedzi (4,33). Równocześnie można zauważyć, iż jedynie nieznacznie gorsza jest średnia ocena dotycząca potrzeb związanych z cechami jakościowymi sprawozdania finansowego przy podejmowaniu decyzji przez nadzorców sądowych i zarządców (4,30). Podkreślić należy, iż nadzorcy sądowi i zarządcy to również grupy związane z zarządzaniem jednostką w procesie restrukturyzacji. Wynik ten może sygnalizować, iż zapewnienie cech jakościowych sprawozdania finansowego jest szczególnie istotne dla procesu zarządzania jednostką w restrukturyzacji, niezależnie od tego, kto na danym etapie postępowania sprawuje zarząd.

Rysunek 4. Porównanie średnich ocen istotności ogółu cech jakościowych sprawozdań finansowych przy podejmowaniu decyzji przez różne grupy interesariuszy przedsiębiorstw w restrukturyzacji sądowej

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego.

W wyniku przeprowadzonych badań uznano, iż sformułowana w artykule hipoteza badawcza została zweryfikowana pozytywnie. Co w efekcie oznacza, iż w ocenie specjalistów w dziedzinie restrukturyzacji, menedżerowie jednostek zagrożonych niewypłacalnością i niewypłacalnych są w większości przypadków kompetentnymi użytkownikami sprawozdań finansowych. Podjęcie przez nich decyzji i działań powoduje, iż ważne jest dla nich sprawozdanie finansowe odznaczające się cechami jakościowymi takimi jak przydatność, wierne odzwierciedlenie, porównywalność, sprawdzalność, terminowość i zrozumiałość.

Wnioski

Przegląd regulacji prawnych oraz literatury przedmiotu wskazuje na konieczność wykorzystania sprawozdań finansowych przez menedżerów przedsiębiorstw w sądowych procesach restrukturyzacji. Przesłanki oceny stanu niewypłacalności odnoszą się do danych bilansowych. Ocena ta w okresie poprzedzającym złożenie w sądzie wniosku o wszczęcie postępowania restrukturyzacyjnego musi być przeprowadzona przez menedżerów zadłużonej jednostki. Prawo nakazuje również przedłożenie w sądzie, wraz z planem restrukturyzacji, sprawozdania finansowego. Sprawozdanie to przygotowywane jest przez służby finansowo-księgowe na potrzeby postępowania sądowego. Jednak jego przedłożenie w sądzie leży w gestii kierownika jednostki.

Oprócz regulacji prawnych, również przegląd wcześniejszych badań i publikacji naukowych wskazuje na konieczność wykorzystania sprawozdania finansowego na każdym z etapów procesu restrukturyzacji. Analiza informacji pochodzących ze sprawozdania finansowego (w tym badanie wskaźników finansowych) powinna być przeprowadzona, aby stwierdzić konieczność wszczęcia procesu naprawy, jak również po zakończeniu tego procesu jako udowodnienie efektywności przeprowadzonych działań. Wykorzystywane informacje, aby były użyteczne, muszą być także rzetelne. Natomiast użytkownicy sprawozdań finansowych, w tym menedżerowie, powinni posiadać odpowiedni poziom wiedzy z rachunkowości, aby móc poprawnie zinterpretować uzyskane wyniki.

Przeprowadzone badania empiryczne wskazują na to, iż specjaliści w dziedzinie restrukturyzacji i upadłości pozytywnie oceniają wiedzę menedżerów, która pozwala im wykorzystywać informacje zawarte w sprawozdaniu finansowym. Zdecydowanie pozytywna jest również ocena istotności ogółu cech jakościowych przy podejmowaniu decyzji przez menedżerów przedsiębiorstw w restrukturyzacji. Wyniki badań wskazują, iż sprawozdanie finansowe może być wykorzystywane przez menedżerów jednostek przechodzących sądowe procesy restrukturyzacji. Istotne jest także, aby charakteryzowało się cechami takimi jak przydatność, wierne odzwierciedlenie, porównywalność, sprawdzalność, terminowość i zrozumiałość.

Pewnym ograniczeniem artykułu jest brak możliwości całościowego omówienia problematyki potrzeb informacyjnych interesariuszy przedsiębiorstw w restrukturyzacji czy upadłości w ramach jednej publikacji. Dlatego pokrewne zagadnienia (przykładowo odnoszące się do istotności poszczególnych cech jakościowych sprawozdań finansowych czy do innych grup interesariuszy w postępowaniach restrukturyzacyjnych) będą szczegółowo omawiane w innych publikacjach naukowych. W niniejszym artykule wyniki badań dotyczące innych grup interesariuszy stanowią jedynie tło do rozważań na temat menedżerów przedsiębiorstw w restrukturyzacji sądowej jako użytkowników sprawozdań finansowych. Celem badań jest kompleksowe spojrzenie na rolę sprawozdań finansowych w sądowych procesach restrukturyzacji i upadłości.

Literatura

- Abdel-Khalik A.R. (2019), *Failing faithful representations of financial statements: issues in reporting financial instruments*, „Abacus”, 55 (4), s. 676–708.
- Baboukardos D., Rimmel G. (2016), *Value relevance of accounting information under an integrated reporting approach: A research note*, „Journal of Accounting and Public Policy”, 35 (4), s. 437–452.
- Ball R. (2006), *International Financial Reporting Standards (IFRS): Pros and Cons for Investors*, „Accounting and Business Research”, 36, s. 5–27.
- Baran M., Bauer K. (2021), *The role of information in assessing the risk of conducting bankruptcy proceedings*, „Risks”, 9 (4), 64, <https://doi.org/10.3390/risks9040064>.
- Bartkowiak P., Borowiecki R. (2001), *Value as the Measure of Evaluating the Effectiveness of Restructuring Processes in Municipal Companies*, [w:] Zarzecki D. (red.), *Financial Management. Objectives – organisation – tools*, Fundacja Rozwoju Rachunkowości w Polsce, Szczecin, s. 9–22.

- Bauer K. (2015), *Impact of owner-occupied property valuation by historical cost on fixed assets value at bankruptcy risk*, „Management and Business Administration. Central Europe”, (2), s. 3–23.
- Bauer K. (2015a), *Kierunki zmian sprawozdawczości finansowej w postępowaniu upadłościowym*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu”, 388, s. 229–237.
- Bauer K. (2018), *Sprawozdanie finansowe jako źródło informacji dla interesariuszy zewnętrznych przedsiębiorstwa w procesie upadłości*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, 96 (152), s. 9–25.
- Bebeșelea M. (2014), *Accounting information and its users. A study of the supply and demand of accounting information in Romania*, „Economics, Management, and Financial Markets”, 9 (4), s. 150–157.
- Brown A. (2002), *Avoiding unwelcome surprises*, „The Futurist”, 36 (5), s. 21–23.
- Bushman R.M., Piotroski J.D. (2006), *Financial reporting incentives for conservative accounting: The influence of legal and political institutions*, „Journal of Accounting and Economics”, 42 (1), s. 107–148.
- Cascino S., Clatworthy M., Osma G.B., Gassen J., Imam S., Jeanjean T. (2014), *Who uses financial reports and for what purpose? Evidence from capital providers*, „Accounting in Europe”, 11 (2), s. 185–209.
- Czaja-Cieszyńska H. (2010), *Identyfikacja ryzyka w sprawozdaniu finansowym w kontekście wiarygodności generowanych informacji*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu”, 29, s. 21–29.
- Czerwińska-Kayzer D. (2018), *Przepływy pieniężne w ocenie realizacji fundamentalnych celów przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, Poznań.
- Davern M., Gyles N., Hanlon D., Pinnuck M. (2019), *Is financial reporting still useful? Australian evidence*, „Abacus”, 55 (1), s. 237–272.
- Duliniec A. (2007), *Finansowanie przedsiębiorstwa*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
- Florin-Constantin D. (2013), *The users of accounting information and their needs*, „Anale. Seria Științe Economice. Timișoara”, 19, s. 200–204.
- Francis J., Schipper K. (1999), *Have financial statements lost their relevance?*, „Journal of Accounting Research”, 37 (2), s. 319–352.
- Górowski I. (2016), *Rola ksiąg rachunkowych w ocenie stanu niewypłacalności przedsiębiorstw w świetle nowych regulacji prawa upadłościowego*, „Studia Ekonomiczne”, 285, s. 208–217.
- Górowski I. (2016a), *Weryfikacja założenia kontynuacji działalności – rola biegłego rewidenta w systemie ładu korporacyjnego*, „Studia Prawno-Ekonomiczne”, 101, s. 241–253.
- Górowski I., Kurek B. (2019), *Założenie kontynuacji działalności – aspekt menedżerski*, [w:] Hońko S., Lulek A. (red.), *Rachunkowość finansowa w zarządzaniu jednostkami gospodarczymi*, Rozprawy i Studia, t. 1094, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin, s. 185–199.
- Hołda A. (2021), *Kontynuacja działalności w czasie kryzysu*, „Rachunkowość”, 2, s. 64–78.
- Hołda A., Strojny K. (2019), *Determinanty upadłości przedsiębiorców w Polsce – systematyka i badanie komparatywne opinii kadry zarządzającej i syndyków*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, 101 (157), s. 9–34.
- Jaques T. (2010), *Embedding issue management as a strategic element of crisis prevention*, „Disaster Prevention and Management: an International Journal”, 19 (4), s. 469–482.
- Konat-Staniek M., Piątek E. (2016), *Niewypłacalność a płynność finansowa w kontekście nowego prawa restrukturyzacyjnego*, „Studia Ekonomiczne”, 299, s. 159–175.
- Kuzior A., Rówińska-Král' M. (2021), *Cechy jakościowe sprawozdawczości finansowej a jej użyteczność w świetle regulacji międzynarodowego prawa bilansowego*, CeDeWu, Warszawa.

- Mamić Sačer I., Oluić A. (2013), *Information technology and accounting information systems' quality in Croatian middle and large companies*, „Journal of Information and Organizational Sciences”, 37 (2), s. 117–126.
- Masztalerz M. (2010), *Użyteczność sprawozdań finansowych dla inwestorów giełdowych w świetle finansów klasycznych i behawioralnych*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, 57 (113), s. 41–56.
- Maćczyńska E., Morawska S. (2015), *Efektywność procedur upadłościowych. Bankructwa przedsiębiorstw. Katharsis i nowa szansa*, Oficyna Wydawnicza. Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa.
- Missala W. (2020), *Postępowania restrukturyzacyjne przedsiębiorców*, „Rachunkowość”, 10, s. 14–22.
- Nogalski B., Macinkiewicz H. (2004), *Zarządzanie antykryzysowe przedsiębiorstwem. Pokonać kryzys i wygrać*, Difin, Warszawa.
- Parsons L.M. (2003), *Is accounting information from nonprofit organizations useful to donors? A review of charitable giving and value-relevance*, „Journal of Accounting Literature”, 22, s. 104–129.
- Porada-Rochoń M. (2009), *Studium analityczno-badawcze procesów restrukturyzacji finansowej przedsiębiorstw w Polsce i USA*, [w:] Porada-Rochoń M. (red.), *Restrukturyzacja przedsiębiorstw w procesie adaptacji do współczesnego otoczenia. Perspektywa międzynarodowa*, Difin, Warszawa, s. 140–163.
- Robinson T.R. (2020), *International financial statement analysis*, John Wiley & Sons, Hoboken, NJ.
- Rówińska M. (2016), *Przydatność–podstawowa cecha informacji finansowej?* „Finanse. Rynki Finansowe. Ubezpieczenia”, 80 (2), s. 517–523.
- Rzepka A., Wójtowicz P. (2018), *Rola Kodeksu etyki zawodowych księgowych IFAC w opinii praktyków i studentów–wyniki wstępnych badań*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, 96 (152), s. 123–149.
- Sabau L.I. (2013), *Information needs of financial statements users-between harmony and conflict*, „Anale. Seria Stiinte Economice”, Timișoara, 19, s. 642–648.
- Sawicki K. (2012), *Zadania rewizji finansowej w komunikacji wiarygodnych sprawozdań finansowych*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Finanse. Rynki Finansowe. Ubezpieczenia”, 45, s. 167–184.
- Sobańska I. (2003), *Wpływ MSR na integrację rachunkowości: rachunkowość finansowa i rachunkowość zarządcza*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, 13 (69), s. 247–255.
- Surdykowska S.T. (2012), *Ryzyko finansowe w środowisku globalnej gospodarki. Kulisy najbardziej spektakularnych afer finansowych ostatnich lat*, Difin, Warszawa.
- Wędzki D. (2003), *Strategie płynności finansowej przedsiębiorstwa. Przepływy pieniężne a wartość dla właścicieli*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków.
- Wędzki D. (2012), *The sequence of cash flow in bankruptcy prediction: Evidence from Poland*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, 68 (124), s. 161–179.
- Wencel A. (2018), *Rzetelność ksiąg rachunkowych w orzecznictwie sądów administracyjnych*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu”, 503, s. 473–482.
- Williams P.F., Ravenscroft S.P. (2015), *Rethinking Decision Usefulness*, „Contemporary Accounting Research”, 32 (2), s. 763–788.
- Zimmerman J.L., Yahya-Zadeh M. (2011), *Accounting for decision making and control*, „Issues in Accounting Education”, 26 (1), s. 258–259.
- Zorn M.L., Norman P.M., Butler F.C., Bhussar M.S. (2017), *Cure or curse: Does downsizing increase the likelihood of bankruptcy?* „Journal of Business Research”, 76, s. 24–33.
- Zyznarska-Dworczak B. (2016), *Determinanty rozwoju sprawozdawczości niefinansowej w świetle pozytywnej i normatywnej teorii rachunkowości*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu”, 436, s. 307–315.

Akty prawne

- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2016/0359 (2016), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/pl/TXT/?uri=COM%3A2016%3A0723%3AFIN>.
- Ustawa z dnia 15 maja 2015 r. *Prawo restrukturyzacyjne*, Dz.U. 2015 poz. 978 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. *Prawo upadłościowe i naprawcze*, Dz.U. 2003, nr 60, poz. 535 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. *Prawo upadłościowe*, Dz.U. 2003, nr 60, poz. 535 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, Dz.U. 1994, nr 121, poz. 591 z późn. zm.

Źródła internetowe

- Barth M.E., Li K., McClure C. (2018), *Evolution in value relevance of accounting information*, Working Paper, Stanford University, <https://www.hbs.edu/faculty/Shared%20Document/s/conferences/2018-imo/Barth.Li.McClure.May.2018.pdf> (dostęp 7.07.2022).
- Górka Ł. (2010), *Wykorzystanie planów finansowych w badaniu sprawozdań finansowych*, Praca doktorska, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Wydział Finansów, Kraków, <https://r.uek.krakow.pl/jspui/bitstream/123456789/2824/1/1200001828.pdf> (dostęp 7.01.2020).
- Ploch J., Groele B., Gieronim M. (2013), *Upadłość, czyli szansa na nowy start. Na wokandzie*, „Kwartalnik informacyjny Ministerstwa Sprawiedliwości”, nr 2, <http://nawokandzie.ms.gov.pl/wp-content/uploads/2013/03/wokanda-16.pdf> (dostęp 28.03.2013).
- Rekomendacje Zespołu Ministra Sprawiedliwości ds. Nowelizacji Prawa upadłościowego i naprawczego*, (2012), Ministerstwo Sprawiedliwości, Warszawa, <https://www.ms.gov.pl/pl/restrukturyzacja-i-upadlosc/download,2585,0.html> (dostęp 4.10.2017).
- The Conceptual Framework for Financial Reporting* (2018), [w:] International Accounting Standard Board, Red Book, http://eifrs.ifrs.org/eifrs/ViewContent?num=0&fn=Conceptual_Framework_HTML_USE_ONLY.html&collection=2018_Blue_Book (dostęp 17.03.2018).
- Wellalage H. N., Locke S. (2012), *Factors affecting the probability of SME bankruptcy: A case study on New Zealand unlisted firms*, „Business Journal for Entrepreneurs (Quarterly)”, June, <http://ssrn.com/abstract=2073794> (dostęp 20.03.2019).

Finansowanie

- Artykuł został sfinansowany ze środków subwencji przyznanej Uniwersytetowi Ekonomicznemu w Krakowie – Projekt nr 065/ZZR/2022/POT.